

N.ŠIMAC: GLAD

Autor Administrator

Internacionala gladi i kruh naš svagdašnji

dr. Neven Šimac, Svetlo rijeèi, lipanj 2008.

Posljednjih su se godina dogodile znaèajne, nažalost nepredviđene promjene, i njihov kombinirani uèinak ugrožava stabilnost i mir u svijetu. Velika poskupljenja osnovnih na-mirnica siromašnih - riže za 75%, pšenice za 120% u samo dva mjeseca - zazvonila su na uzbunu i aktualizirala veæ zaboravljenu dvojbu: može li Zemlja prehraniti sadašnje puèanstvo svijeta?

Uprenapuèenim gradovima treæeg svijeta, od Senegala do Madagaskara i Egipta, od Bangladeša do Indonezije i Haitija, izbili su minulih mje-seci krvavi neredi i pobuna sirotinje koja više nije u stanju priskrbiti ni za životni mi-nimum. Velika poskupljenja osnovnih na-mirnica siromašnih - riže za 75%, pšenice za 120% u samo dva mjeseca - zazvonila su na uzbunu i aktualizirala veæ zaboravljenu dvojbu: može li Zemlja prehraniti sadašnje puèanstvo svijeta?

Struènjaci nas spremno razuvjeravaju: ne samo da može, nego nikad svijet nije proizvodio toliko i tako raznovrsne hrane kao danas. Osim toga, Organizacija UN za hranu i poljoprivredu (FAO) predviða da æe u ovoj godini svjet-ska proizvodnja žitarica porasti za 2,6%. I, premda se prièuve prehranbenih proizvo-da posvuda smanjuju, hrane još ima do-voljno, ali ona svojom cijenom postaje sve nedostupnija najsiornašnijima, buduæi da više od milijarde ljudi na Zemlji raspolaže s manje od 1 eura na dan i sve daje na hranu i vodu.

Za razliku od tih, naјsirotijih, amerièka obitelj troši na hranu u pro-sjeku 7% svojih prihoda, francuska oko 15%, poljska 25%, egiptска 40%, ali zato u velikom broju zemalja treæeg svijeta na hranu se troši izmedu 50 i 70% prihoda. U Bangladešu, zemlji od 150 milijuna duša, jedna petina puèanstva kronièeno gladuje i to još prije najnovijih poskupljenja, koja su daleko najveèa u posljed-njih 17 godina. Što se dogodilo i mogu li se cijene hrane "primiriti"?

Posljednjili godina dogodile su se znaèajne, nažalost nepredviđene promjene i njihov kombinirani uèinak ugrožava stabilnost i mir u svijetu. Prvu promjenu, poveæanje svjetkog puèanstva, nitko nije smio zanemariti. Po procjenama OUN, danas je na svijetu 6,7 milijarda ljudi, a bilo bi ih i mnogo više da nije bilo pojave novih i oživljavanja starih bolesti (sida, malarija, tuberkuloza ...).

Drugu promjenu 'je bilo moguæe predvidjeti, a ta je da æe visok i stalan gospodarski rast Indije (1,1 milijarda duša) a Kine (1,3 milijarde) mijenjati njihove potrebe za energentima, ali i prehrambene zahtjeve, posebice potrošnju mesa i mlijeka. A za ove proizvode treba velikih kolièina žitarica za stoènu hranu, pa je posvuda došlo do smanjenja prijevoza. Ove su sada na najnižoj razini u posljednjih 25 godina jer je zadnjih triju godina žetva u glavnim žitnicama svijeta, SAD, Kanadi, Ukrajini, Australiji... bila slaba.

Treæi èimbenik su klimatske promjene izazvane djelovanjem èovjeka, koje više ni okorjeli manipulatori javnog mnijenja ne pokušavaju nijekati. Sušne poplave i uragani - od Australije i Bangladeša do Kazahstana, kao i krajnje oštrene zime - od SAD i Rusije do Kine, utjecale su na žetvu i, suslijedno, na kolièinu i cijenu hrane.

A kad se tome doda i èetvrta promjena, sve veæa ratarska proizvodnja za "biogoriva" (repice, kukuruz, ...) , a to znaèi veæu potrošnju vode i bezobzirni je krèenje umora, onda je još jasnije zašto je manje hrane na tržištu. Pa iako u EU "agro-gorivo" predstavlja tek 2% ukupne poljoprivredne proizvodnje, treba znaæi da u SAD veæ 20% kukuruza odlazi na proizvodnju etanola, a sve manje na izvoz u Meksiko, gdje je kukuruz jedna od osnovnih prehrabnenih namirnica. Ekonomist svjetskog glasa i savjetnik glavnog tajnika OUN, Jeffrey Sachs upozorava vlasti SAD i EU da su se prebrzo odluèile na korištenje poljoprivrednih površina za "agro-goriva", jer prijeve hrane opadaju, a cijene rastu.

Sve ove potencijalne koriste promicatelji genetski izmijenjenih organizama (GIO), ne bi li nametnuli svoju "robu" svima, pa i zemljama koje, potpisujuæi naæelo opreza, žele oèuvati svoju proizvodnju, smatrajuæi da još nije znanstveno dokazana nešto; kodljivost mnogih GIO, ali i sumnja;juæi u to da GIO uopæe mogu poveæati ratarske prinose. Uostalom, nametanje GIO samo poveæava ovisnost ratarstva siromašnih zemalja o multinacionalnim tvrtkama, koje su vlasnice patenata GIO i koje po toj monopolskoj osnovi prodaju sirotinji sjemenje GIO.

Posljednja, ali ne manje važna promjena tièe se naglog upada spekulativnih fondova (hedge funds) na tržište sirovina, navlastito žitarica. A kako svjetska financijska kriza još traje, kockarski kapitalizam je odluèio "zasjesti za

stol sirotinje“, što je vr-hunac nemoralna. Osim toga, danas je oèito da su međunarodne finansijske institucije pogriješile usmjeravajuæi siromašne zemlje na "veliku proizvodnju", za svjetsko tržište - koje je plijen i razbojište spekulativnih fondova - umjesto da proizvode za prehra-njivanje vlastitog puèanstva.

U institucijama EU posljednjih se tje-dana lome kopija oko dvaju pitanja veza-nih za poskupljenja hrane. Prvo se tièe odluke da se do 2020. godine proizvodi 20% goriva iz obnovljivih izvora, tj. pre-težno iz ratarskih kultura. Drugo se od-nosi na ogranièavanje proizvodnje pšeni-ce, mlijeka i mesa, koje je poljoprivredna politika EU uvela još prije petnaestak go-dina. Ovakva se politika danas pokazuju štetnom buduæi da i Europa doživljava prehrambeni "udar". Pitanje je, nije li veæ i onda trebalo predvidjeti da æe hrana vrlo brzo postati "oružje buduænosti"?

I, konaèeno, nisu li veæ niz godina meðuna-rodne institucije kao što je FAO upozo-ravale da hrane može i uzmanjkati, te da æe njezina proizvodnja biti sve skuplja? Suvremena poljoprivreda je, naime, veliki potrošaè ne samo energije, nego nadasve vode, koju ne plaæa, ili nedostatno plaæa, posebice ne plaæa proèišæavanje voda koje zagaðuje.

Zar je trebalo èekati da Svjetska banka objavi da je prosjeèena svjetska cije-na prehrambenih proizvoda u posljednje tri godine porasla za 87%, pa da otpoèene otrježnjivanje? A nije li upravo i ta banka bila jedna od onih meðunarodnih finansijskih institucija, koje su nametale liberalizaciju po svaku cijenu, izlažuæi tako varijacijama cijena posebice siromašne zemlje koje su u stanju izvoziti jedino hranu i tekstil? Nije li i ta banka isto tako kumovala potpunoj liberalizaciji finansijskog tržišta, pa danas svijetom vlada novac i profit, a ne rad i graðanin?

Danas se pred sve ponovo postavlja sta-ro pitanje: nije li jedna od temeljnih funkcija države osigurati uvjete, pravne, upravne i tržišne za prehranjivanje svog puèanstva? Odnosno, kako osigurati prehrambenu sigurnost graðana, dapaèe prehrambenu suverenost država? Nobelovac ekonomist Amartya Sen, koji je podrijetlom iz siro-mašnog i gladnog Bengal, odavna upo-zorava da glad nije fatum, nego apanaža nedemokratskih režima. U demokratskim državama "dobrog upravljanja" gladi nema jer su vlasti dužne postupati transparentno i polagati raèune graðanima.

Vlasti se moraju brinuti ne samo za urbano, nego i za ruralno puèanstvo, te organizirati tržište tako da viškovi budu na tržištu, svima dostupni. Nevolja je danas u tome što zbog rasta cijena hrana prestaje biti dostupna golemom broju ljudi. Za njih, uostalom, hrana nikad i nije bila jeftina. Stoga Švica-rac Jean Ziegler, izvjestitelj OUN za pitanje "prava na prehranu" i upozorava da svijet ulazi u "dugo razdoblje nereda, sukoba i valova regionalnih poremeæaja koje neæe biti moguæe kontrolirati".

